

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בשלח תשע"ה לפ"ק

בעיר פאלם ספרינגס

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתמ"ג

וייש לבאר ביתר ביאור, כי הנה אנו אומרים, אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא 'בורא ומנהיג לכל הברואים'. והיינו אשר אמונתנו הוא לא רק שאין העולם קדמון אלא ה' הוא הבורא, אלא שגם אחר בריאתו לא עזב עולמו, ויש השגחה פרטית על כל המאורעות שיש בעולם. ולא רק השגחה כללית על כל העולם, וכדרך מלך בשר ודם שמשגיח על יושבי מדינתו רק בכללות להמציא צרכיהם, אלא יש השגחה פרטית על כל אחד ואחד בכל עת ובכל שעה. ודבר זה התברר לעיני כל בירידת המן, שנקצב מאת ה' לכל אחד עומר אחת, ועליו אין להוסיף, וממנו לא יגרע לו, שלא העדיף המרבה והממעט לא החסיר. וללמד כי המרבה ליקח מהעולם מה שלא הותר לו לקחת, עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזובו (ירמיה יז-יא), שלא העדיף המרבה. וגם מי שלא עלה בידו ללקוט עומרו, הממעט לא החסיר, וכמה שלוחין יש למקום.

וראו עין בעין כי ה' יודע כמה אנשים יש בכל אהל, ואיש לאשר באהלו תקחו, שמצא עומר לכל גלגולת שבבית. ובכל ילד שנולד ניתוסף לו באותו יום עומר חדש לצורכו. ועוד גם זאת, כי התברר לכל שה' יודע מעשה בני אדם, כי צדיקים יורד להם על פתח ביתם, בינונים יצא העם ולקטו, רשעים שטו למרחוק למצוא לחמם. ועוד דלצדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו ברחיים (וימא עה). ולא עוד אלא שראו בו שה' יודע גם מחשבות בני אדם, שכל מה שעלה בדעת האדם לטעום בהמן היה יכול לטעום בו (שם). הרי כי ה' יודע ומכיר מחשבתו, והיוצר יחד לבם מבין אל כל מעשיהם. אם כן ראו בעיני בשר עיקרי האמונה שאנו מאמינים בה', השגחה פרטית על כל אדם הן במעשיו והן במחשבתו.

ודבר זה היה רק במן ולא אצל השליו, שנאמר בתת ה' לכם בערב בשר 'לאכול', ולחם בבוקר 'לשבוע' (פ-יט). וברש"י בשר לאכול ולא לשבוע. וברמב"ן (שם טז-יב) דיתכן שרק גדוליהן לוקטין אותו, או שהיה מוזמן לחסידים שבהם, ולא נאמר בו וילקטו המרבה והממעט כאשר אמר במן, וכאשר האספסוף התאוו תאוה נתן להם ממנו לרוב מאד, הממעט אסף עשרה חמרים (במדבר יא-לב) ע"ש. ואם כן לא ראו בהשליו רק השגחה כללית על העם, שהמציא להם שליו במדבר, אבל לא היה בו השגחה פרטית לכל אחד כמו אצל המן.

ועל כן בשליו אמר הכתוב, ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, שתראו בו השגחה כללית מה' כמו שראיתם במצרים הנסים והנפלאות שנעשו להכלל כולו. אבל בנתינת המן, בוקר וראיתם את כבוד ה', שם תראו ותכירו גודל כבוד ה', אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו, להשגיח על כל אחד ואחד מכם בהשגחה פרטית להמציא לו מזונו בחשבון מדוייק, ותכירו בזה איך יודע ה' את כל מעשיכם ומחשבותיכם, ובזה יראו בעיני בשר גודל כבוד ה'.

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה', מלא העומר ממנו למשמרת לדרותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים (טז-לב). ויש להבין הלא כמה נסים נעשו לישראל במצרים, ולא נצטוו לעשות זכר לגנוז ממנה על העתיד, ולמה יצתה המן שנצטוו לגנוז צנצנת ממנה. וגם למה הוצרכו לשיעור של 'מלא העומר', הלא גם בחצי העומר יראו גם כן את הלחם שהאכילם במדבר.

ובתחלת הפרשה כתיב, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצאו העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא (טז-ד). ובאור החיים הק' פירש, כי לחם מן השמים לא יצטרך שום תיקון, ובוזה יהיו פנויים מכל, ואראה הילך בתורתי ע"כ. ויש להוסיף עוד, כי ביטול לימוד התורה יתכן משני סיבות, חדא מצד עניות, שהאדם טרוד בפרנסתו וחושב שאין לו פנאי ללמוד, וגם כאשר יושב ללמוד, לבו כל עמו מטירדות ודאגות פרנסתו. שנית מצד העשירות, אשר מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות ב-ז), והוא אף להעשיר עוד יותר, ואין לבו פנוי לתורה. ומצינו כן בגמרא (יומא לה:) עני ועשיר באין לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר עני היה וטרוד במוזנותיו היה, אומרים לו כלום אתה עני יותר מהלל וכו'. לעשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר עושר היה וטרוד בממון היה, אומרים לו כלום היה עושר יותר מרבי אלעזר בן חרסום וכו' ע"ש. הרי לנו כי שני דברים אלו הם סיבות לביטול תורה.

אך במדבר שפרנסתם היה בלחם מן השמים עומר לכל אחד, ומכאן אמרו האוכל כמדה זו הרי זה בריא ומבורך, יתר על כן רעבתן, פחות מכאן מקולקל במעיו (עירובין פג:), ולא היה ביניהם דאגת פרנסה, והיו במדבר שממה אשר אין שם מסחר, אם כן אין שום סיבה צדדית שיבטלנו מתורתם, והוא עת נסיון הילך בתורתי אם לא.

אך יש לומר עוד בזה, כי הכתוב אומר, ויאמר משה אל כל בני ישראל, ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. ובוקר וראיתם את כבוד ה', בשמעו את תלונותיכם על ה', ונחנו מה כי תלוננו עלינו (טז-יט). ועיין ברש"י מה שפירש שינוי הלשון, דעל השליו שניתן בערב אמר, וידעתם כי ה' הוציא אתכם, ועל המן שניתן בבוקר אמר וראיתם את כבוד ה' ע"ש. וברמב"ן כתב, והנכון בעיני כי היה הפלא במן גדול מאד, כי השליו הגיו אותו מן הים ברוח נסע מאתו כדרך העולם, אבל המן נוצר להם עתה יצירה חדשה בשמים כענין מעשה בראשית, והוא מה שאמרו בו (אבות ה-ו) שנברא בין השמשות. ולכן אמר הכתוב, באות אשר יעשה לכם היום בערב, תדעו כי הוא הוציא אתכם מארץ מצרים, כי יערוך לכם שולחן במדבר, אבל בפלא הגדול אשר יעשה לכם בבקר, תראו את כבוד מלכותו, אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו, שבגדולות ובנפלאות שיעשה השם יראה את כבודו וכו' ע"כ.

ולכן צוה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם וגו', אין הכוונה בזה לעשות מזכרת מהנס שהמטיר להם לחם מן השמים, כי לא נצטוו לעשות כן בשאר הנסים שנעשה להם, ועוד דלזה די גם בפחות מעומר. אלא הכוונה הוא, שאם יחלש השנת האדם באמונת אלקי עולם, איך הוא משגיח על האדם על כל מאורעותיו, גם בהיותו עני בודד במדבר, או יצטרך חיזוק שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם ומחשבותיו, יזכור וישים עיניו על המן שניתן להם מאת ה' חשבון מדוייק מלא העומר עברו ועל כל הנלוים אליו, אשתו ובני ביתו עבדו ואמתו. ויודע ה' כל מעשיו, ולפי מצבו המציא לו עומר זו, סמוך לפתח ביתו או למרחוק. ויודע כל מחשבותיו, שהיה טועם בו כל טעם שעלה במחשבתו, וממנו יקח חיזוק רב ברבות הימים באמונתו ה'. וכמו שכתב הרמב"ן (שמות יג-טו) בעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד אות וזכרון לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם עד דור אחרון ע"ש.

ובזה נבוא לבאר מה שאמר, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, דאיתא בגמרא (שבת לא.) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גייריה, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור ע"כ. וברש"י רעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כו-ג) זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו, שהרי עליך שנאו שיעבור חבירך על דבריו ע"כ.

וביאורו על דרך משל, לאדם שהכניס לביתו ילד מוזנח שהיה מסתובב בחוצות בלי מזון ודירה, וריחם עליו להכניסו לביתו, ונותן לו מחייתו כל מה שהוא רוצה כמו בן ממש, עד שנתגדל והיה לאיש. שמדת האנושי הוא להיות ציית לאותו אדם שהכניסו לביתו, ולעשות רצונו בכל מה שיעלה בידו, להכיר לו טובה על מה שעשה וממשיך לעשות עמו. ואם לא מתנהג כן, ועובר על רצונו, ולא עוד שמכעיסו, בודאי שכואב לו ורע בעיניו שעובר על רצונו. וכמו כן האדם, ערום יצא לבית עולמו של הקב"ה, וה' המציא לו בריאות ופרנסה ועוד ועוד, והוא מטיב לו ומשגיח עליו, בודאי שמוטל על האדם לעשות רצונו. ומה דעלך סני, אם אתה היית עושה טובות כאלו לאחר, הלא היה רע בעיניך אם יעבור על רצונו, הכי נמי לחברך לא תעביד, ומכל שכן להקב"ה שהוא המחיה ומטיב וזן ומפרנס ומשגיח, ואיך נעבור על רצונו. ועיין בדרשות חתם סופר (לוי אדר קסה) שביאר כן, וסיים דזה כוונת רש"י במלות קצרות ע"ש.

ואם כן כאשר המטיר להם ה' לחם מן השמים, וראו כל בשר איך מוזנו ניתן לו מה, והוא משגיח עליו ועל בני ביתו בשהגחה פרטית, הרי זה עצמו מחייב את האדם להכיר טוב לה' לשמור מצותיו וחוקיו, כי מה דעלך סני, אם אחר היה עושה כן לך, לחברך לא תעביד. ועל זה סיים למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, כי ההתבוננות במה שהם רואים בירידת המן, השגחת ה' עליו בפרטי פרטות, זה מחייב ללכת בתורתו, ואנסנו הילך בתורתי אם לא.

ובזה נראה לבאר הכתוב (תהלים סב-ב) אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי, כי עוז לאלקים, והוא כתוב מוקשה על מה נתכוין בזה. ויש לומר דהנה בחתם סופר (שם) העיר, על מה דאמרו (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב-ד) וצדיק באמונתו יחיה ע"כ. מאי טעמא לא העמידן על אחת, ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח), מה דעלך סני לחברך לא תעביד. אך לפי מה שנתבאר הכוונה בזה, דכיון דהקב"ה הוא המחיה ומטיב וזן ומפרנס ומשגיח,

איך נעבור על רצונו, הלא רע בעיניך היה אם יעבור על רצונך מי שאתה נותן לו כל צרכיו. אם כן תינח מי שמאמין בהקב"ה והשגחתו והתנהגותו, וכמו שהאמין הגוי הזה שעל כן בא להתגייר, ואם כן סגי ליה בואהבת לרעך כמוך, אבל מי שיכחיש כל זה, שאין הקב"ה המשגיח וזן ומטיב, והכל במקרה, אין כאן ענין ואהבת לרעך כמוך. על כן בא חבקוק והעמידן על צדיק באמונתו יחיה, שיאמין תחלה בהש"ת, ושוב ממילא על ידי ואהבת לרעך כמוך יקיים כל התורה כולה. (ויכתב שם על פי זה דבר נחמד בשם בנו בעל הכתב סופר זצ"ל בבחרותו, וסיים עלה אם חכם בני ישמח לבי גם אני ע"ש).

וזהו שאמר הכתוב, אחת דבר אלקים, שכל התורה כולה עומדת על דבר אחת, והוא מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כי המתעצם במדה זו לא ימרה את פני ה' המטיב לו תמיד, אבל שתיים זו שמעתי, צריך לזה הקדמה של השתי דברות הראשונות, אנכי ה' אלקיך, ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני, להאמין שגם הטבע הוא מאלקים, ואין שום דבר מקרה. וזהו כי עוז לאלקים בגמטריא הטב"ע, שהכל הוא מאת ה', ואין עוד מלבדו, וה' מנהיג העולם בעוון לשדד אותה לטובתן של ישראל, וה' ממציא לו פרנסתו וכל מה שיש לו, ואז ממילא מחוייב מצד הכרת הטוב שלא להמרות רצונו.

ובזה נראה לבאר מאמרם (ברכות ד.) אמר רב אבינא כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן עולם הבא וכו', משום דאית ביה (תהלים קמה-טו) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון ע"ש. והיא תמוה, שעל ידי אמירת מזמור מובטח האדם שהוא בן עולם הבא. וכתוב ברבינו בחיי (ויקרא ז-ז) שפירושו, שמתוך ההתבוננות בפירוש הפסוקים ובמשמעות העמוקה שלהם, יכיר נפלאות תמים דעים, ויתחזק לבו באמונה ובעבודת ה', ועל ידי כך יזכה לחיי העולם הבא ע"כ. (והובא במגן אברהם א"ח סימן א' סק"ז).

ואכתי יש להבין במה עדיפא מזמור זה משאר כל מזמורי תהלים שמפליא בהם נפלאות הבורא בעולמו, שגם בהם מתחזק לב האדם באמונה ובעבודת ה'. אך לפי מה שנתבאר הכוונה היא, כי המכיר באמת אשר פרנסתו וטובו בעולם אינה על ידי כחו ועוצם ידו, או על פי מקרי הטבע בעולם, אלא זה מגיע לו מידו החזקה, שהקב"ה הוא פותח את ידיו ומשביע לו רצונו, הרי זה מחייב את האדם אשר מה דעלך סני לחברך לא תעביד, שלא לעבור על פיו של מי שמטיב לו ומפרנסו ונותן לו כל מה שיש לו בעולמו, וממילא השקפה זו יביאנו לשמירת מצותיו, ומובטח שיהיה בן עולם הבא.

ויתכן לומר שזהו הענין שעד החורבן בית ראשון, לא היה לתפלה נוסח קבוע, ולא זמן קבוע, ולא מספר קבוע של תפלות ביום, ורק לאחר גלות בבל תיקנו עזרא ובית דינו נוסח קבוע של תפלה שלש פעמים בכל יום (רמב"ם הל' תפלה א-א). והיינו כי כל זמן שצנצנת המן היה קיים, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים, הייה זה מורה באצבע איך ה' נותן לנו פרנסתנו, ומשגיח על כל צורכינו, וממילא לא הוצרכו להתעורר בשינון שירות ותשבחות ותפלות לה'. אבל בסוף ימי בית ראשון, שכשנגזו הארון נגזזה עמו צנצנת המן וכו' (יומא גג.) על כן תיקנו נוסח קבוע וזמן קבוע ערב ובוקר וצהריים, לשנן לעצמינו כי כל מה שיש לנו הוא רק מאת ה' ורק עליו אנו סמוכים, ומה יבוא לשמירת קיום התורה והמצות, גם בעת שהם פזורים בין האומות, ממדת ההכרת הטוב, שמה דעלך סני לחברך לא תעביד.

נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' יואל האבערפעלד הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' אלי שלמה קרעמער הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' יקותיאל גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו באירוס' בתו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' אברהם טעטען הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו באירוס' בתו למול טוב
נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' שלמה יעקב ווערבערגער הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' שמעון נתן נטע רובין הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' יוסף דוד לעווי הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתגרב ע"י יידינו מוה"ר ר' שלום זאב קאהל הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב